

SKŁAD SĄDU NA ROZPRAWIE GŁÓWNEJ

JACEK KOSONOĞA

1. UWAGI WPROWADZAJĄCE

Ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw¹ po raz kolejny przemodelowano kwestię składu na rozprawie głównej. Nie zrezygnowano z ogólnej zasady jednoosobowego orzekania (art. 28 § 1 k.p.k.), ale wprowadzono zastrzeżenie, że o zmianie składu na kolegiálny decyduje zarówno zawiłość sprawy, jak i jej waga. Dodatkowo okoliczności te pozwalają nie tylko – jak dotychczas – na przekazanie sprawy składowi zawodowemu, ale także ławniczemu (art. 28 § 3 k.p.k.). Zachowano regułę, że w sprawach o zbrodnie sąd orzeka w składzie jednego sędziego i dwóch ławników (art. 28 § 2 k.p.k.), a w sprawach o przestępstwa, za które ustawa przewiduje karę dożywotniego pozbawienia wolności, w składzie dwóch sędziów i trzech ławników (art. 28 § 4 k.p.k.).

Wspomniana nowela wprowadziła nie wprowadza zasadniczych zmian w zakresie składu sądu na rozprawie głównej, lecz te, które zamieszczono w treści art. 28 k.p.k. generują nowe problemy interpretacyjne. Co więcej, kwestia właściwej obsady sądu – ze względu na jej teoretyczną złożoność, a przede wszystkim duże znaczenie praktyczne – niezmiennie stanowi ważkie zagadnienie z zakresu problematyki organów procesowych w postępowaniu karnym.

2. UDZIAŁ CZYNNIKA SPOŁECZNEGO W ORZEKANIU

Jednym z najistotniejszych przejawów zasady udziału czynnika społecznego w postępowaniu karnym jest udział ławników w składach sądu na rozprawie głównej (art. 28 § 2 i 3 k.p.k.). Ławnicy decydują, obok sędziów zawodowych, o kwestii o najwyższym znaczeniu w procesie, czyli odpowiedzialności karnej oskarżonego. W ten sposób ustawodawca zapewnia bezpośredni wpływ czynnika społecznego na orzecznictwo sądowe.

---

¹ Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013 r., poz. 1247 ze zm.).

Kwestia znaczenia i roli ławników w postępowaniu karnym była już wielokrotnie przedmiotem rozważań, sporów doktrynalnych i badań empirycznych². Jest to zagadnienie złożone, mające wymiar nie tylko *stricte* procesowy, ale przede wszystkim ustrojowy i konstytucyjny. Wymierzanie sprawiedliwości stanowi jedną z podstawowych form sprawowania władzy państwowej, stąd powierzenie go nawet w ustawowo określonym zakresie czynnikowi społecznemu nie jest oceniane jednoznacznie.

Eksponując korzyści wynikające z udziału ławników w orzekaniu wskazuje się m.in. na zabezpieczenie kontroli społeczeństwa nad wymiarem sprawiedliwości, ograniczenie rutyny i szablonu w rozstrzyganiu konkretnych spraw, uświadomienie czynnikowi zawodowemu warunków i potrzeb środowiska społecznego³. Za zalety systemu ławniczego uważa się również fakt, iż ławnicy reprezentują poczucie sprawiedliwości i opinię publiczną, w szczególności środowiska, z którego się wywodzą, wnoszą do orzekania własne doświadczenie życiowe i wiedzę zawodową oraz przyczyniają się do kształtowania poglądów prawnych społeczeństwa. Udział ławników skłania wszystkich uczestników procesu sądowego do większej staranności w wykonywaniu swych czynności i zwiększa niezawisłość składu orzekającego oraz utrudnia wywieranie nacisku na sąd⁴.

Po stronie wad takiego rozwiązania wskazuje się m.in., że uczestnictwo ławników powoduje niejednokrotnie przewlekłość postępowania, związaną z niestawiennictwem, nieobowiązkowością, a także biernością przy orzekaniu. Podnosi się, że w wielu sytuacjach występuje również fikcja kolegialnego rozstrzygania sprawy⁵. To ostatnie stwierdzenie zdają się potwierdzać zresztą wyniki badań empirycznych, zarówno tych sprzed blisko 40 lat⁶ jak i tych prowadzonych współcześnie⁷; nie wykazano natomiast statystycznie istotnego związku między składem sądu a długością rozprawy⁸.

Powyższa polaryzacja stanowisk i przytaczane argumenty nie zmieniają jednak faktu, iż zasada udziału czynnika społecznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości karnej ma silne umocowanie normatywne. Została ona wyrażona nie tylko w ustawodawstwie zwykłym (art. 3 k.p.k.; art. 4 u.s.p.), ale również w przepisach rangi konstytucyjnej (art. 182 Konstytucji RP). Poza dyskusją pozostaje zatem jej obowiązywanie w procesie karnym, kwestią otwartą jest natomiast ocena jej zakresu.

---

² Zob. np. M. Rybicki, *Ławnicy ludowi w sądach PRL*, Warszawa 1968; S. Zawadzki, L. Kubicki (red.), *Udział ławników w postępowaniu karnym. Opinie a rzeczywistość. Studium prawnempiryczne*, Warszawa 1970; A. Turska, *Czynnik społeczny i zawodowy w wymiarze sprawiedliwości*, Warszawa 1971; A. Siemaszko (red.), *Ławnicy rezultaty badań empirycznych*, Warszawa 1994; I. Śmietanka, *Udział czynnika społecznego w wymiarze sprawiedliwości*, GSiP 1969, nr 16.

³ F. Prusak, *Czynnik społeczny w procesie karnym*, Warszawa 1975, s. 7.

⁴ Szerzej zob. M. Rybicki, *Ławnicy ludowi...*, *op. cit.*; M. Flasiński, A. Strzembosz, *Ławnicy ludowi w systemie wymiaru sprawiedliwości*, [w:] *Udział społeczeństwa w zapobieganiu i zwalczaniu przestępczości. Materiały na sympozjum naukowe*, Warszawa 1976, s. 6.

⁵ T. Ereciński, J. Gudowski, J. Iwulski, *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa. Komentarz*, Warszawa 209, s. 43.

⁶ S. Zawadzki, L. Kubicki (red.), *Udział ławników w postępowaniu karnym...*, s. 104 i n., s. 223 i n., zob. również A. Podgórecki, *Utajona obserwacja rzeczywistego działania instytucji*, [w:] M. Ofierska, M. Dietl (red.), *Moralność i społeczeństwo. Księga jubileuszowa dla Marii Ossowskiej*, Warszawa 1969, s. 301 i n.

⁷ A.S. Bartnik, *Sędzia, czy kibic? Rola ławnika w wymiarze sprawiedliwości III RP*, Warszawa 2009, 106 i n., A. Siemaszko (red.), *Ławnicy. Rezultaty badań empirycznych*, Warszawa 1994, s. 24.

⁸ D. Szumiło-Kulczycka, W. Dadak, *Szybkość postępowania sądowego w świetle akt sądowych*, [w:] S. Waltoś, J. Czapska, *Zagubiona szybkość procesu karnego. Światło w tunelu*, Kraków 2007, s. 175.

Ustawodawca ograniczył udział ławników do składu sądu orzekającego na rozprawie głównej. Obligatoryjnie ławnicy orzekają w sprawach o zbrodnie (art. 28 § 2 k.p.k.) oraz w sprawach o przestępstwa, za które ustawa przewiduje karę dożywotniego pozbawienia wolności (art. 28 § 4 k.p.k.); fakultatywnie – w razie uznania przez sąd pierwszej instancji, że zachodzi szczególna waga lub zawiłość sprawy, przy czym alternatywą dla składu ławniczego jest zawsze możliwość poszerzenia składu o sędziów zawodowych (art. 28 § 3 k.p.k.). Jak już wspomniano, nowelizacja z dnia 27 września 2013 r. nie wprowadziła zasadniczych zmian w zakresie udziału ławników w składach orzekających. Jedyną nowością jest fakultatywne poszerzenie składu o ławników w trybie art. 28 § 3 k.p.k.

W uzasadnieniu do projektu wspomnianej noweli podniesiono, że proponowane zmiany podyktowane są koniecznością pełniejszej realizacji gwarancji konstytucyjnej zapisanej w art. 182 Konstytucji RP. Przepis ten wprawdzie pozostawia ustawodawcy określenie zakresu, w jakim obywatele uczestniczą w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości, niemniej nie oznacza to, iż ustawodawcy wolno było udział ten sprowadzić na margines, co – według projektodawców – uczyniono nowelą z 15 marca 2007 r.⁹ Mając jednak na względzie, że zaproponowana zmiana w istocie w niewielkim stopniu zwiększa zakres udziału ławników w orzekaniu w sprawach karnych, można mieć wątpliwości, czy to założenie zostało w rzeczywistości zrealizowane. Tym bardziej, że – jak podnosi się w dalszej części uzasadnienia – sięganie po skład kolegialny powinno być raczej wyjątkowe¹⁰.

Wbrew zatem powyższym deklaracjom, rola czynnika społecznego w orzekaniu jest niezmiennie marginalna. Można jednocześnie przypuszczać, że art. 28 § 3 in fine k.p.k., nie znajdzie szerszego zastosowania, jeżeli w ogóle nie stanie się normą pustą. Ze względów pragmatycznych sąd stojąc przed dylematem, czy uzupełnić skład o ławników, czy sędziów zapewne z reguły będzie decydował się na skład zawodowy. Przepis ten może okazać się pozbawiony znaczenia praktycznego i mieć bardziej charakter deklaracyjny niż rzeczywiście służyć wypełnieniu normy konstytucyjnej (art. 182 Konstytucji RP). Oczywiście zweryfikowanie tej tezy będzie możliwe dopiero po upływie pewnego czasu od wejścia w życie nowelizacji, lecz taki stan rzeczy wydaje się wysoce prawdopodobny.

Analizując dane statystyczne w doktrynie szacuje się, że odsetek spraw o przestępstwa, rozpoznanych w 2012 r. przez składy ławnicze, wynosił 1%, pozostałe 99% spraw rozpoznano jednoosobowo¹¹. Biorąc pod uwagę zakres zmian, jakie wprowadza nowelizacja z dnia 27 września 2013 r. można zakładać, że dane te pozostaną na bardzo zbliżonym poziomie. Obrazuje to skalę zjawiska i jednoznacznie dowodzi, że sądy ławnicze w postępowaniu karnym mają znaczenie jedynie symboliczne. Powstaje wobec tego wątpliwość, czy obecne rozwiązanie, a zwłaszcza wcześniejsza nowelizacja z 2007 r. nie marginalizują w sposób zbyt radykalny konstytucyjnej zasady udziału czynnika społecznego. Wydaje się więc, że kwestia należytego ukształtowania udziału ławników w orzekaniu w sprawach karnych nie została ostatecznie zamknięta, a postulat zwią-

⁹ Sejm VII kadencji druk sejmowy nr 870, s. 20.

¹⁰ *Ibidem*, s. 21.

¹¹ G. Artymiak, *Zasada kolegialności*, [w:] P. Wiliński (red.), *System Prawa Karnego Procesowego*, t. III, cz. II, Warszawa 2014, s. 1405–1406.

szenia ich udziału w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości karnej pozostaje nadal aktualny. Powierzenie rozpoznawania spraw karnych w zasadzie wyłącznie składom profesjonalnym, nie tylko bagatelizuje wymogi konstytucyjne, ale jednocześnie stwarza ryzyko rutynowego orzekania, czemu zapobiegać ma udział czynnika społecznego¹².

W świetle powyższego można postawić pytanie, czy – wbrew dotychczasowym tendencjom legislacyjnym – udziału ławników zasadniczo nie należałoby sprowadzić do sądów rejonowych, jako wsparcia dla młodych, mniej doświadczonych sędziów, na co zwracano już uwagę w literaturze¹³, a jedynie w drodze wyjątku dopuścić taką możliwość w sądach okręgowych, gdzie z założenia trafiają sprawy bardziej złożone, wymagające fachowego przygotowania. Możliwości, jakie w tym zakresie stwarza art. 28 § 3 k.p.k. wydają się niewystarczające. Otwartą kwestią jest także uzależnienie składów ławniczych od rodzaju rozpoznawanej sprawy, co jednak może okazać się bardzo kazuistyczne. Niemniej wydaje się, że mniejsze uzasadnienie znajdzie udział ławników np. w zawiłych sprawach z zakresu przestępczości gospodarczej, czy też związanych z obrotem pieniędzmi i papierami wartościowymi, niż w przypadku przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu lub mieniu. Z legislacyjnego punktu widzenia nie byłoby trudności ze wskazaniem konkretnych przestępstw lub grup przestępstw (np. poszczególnych rozdziałów kodeksu karnego), w których w pierwszej instancji orzekałby skład ławniczy¹⁴.

---

¹² Krytycznie na temat ograniczenia roli ławników zob. np. S. Waltoś, *Ławnik – czy piąte koło u wozu*, [w:] T. Grzegorzczak (red.), *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tyłmana*, Warszawa 2011, s. 523 i n.; idem, *W dziesięciolecie obowiązywania kodeksu postępowania karnego*, PiP 2009, nr 4, s. 6 i n.; G. Artymiak, *Składy orzekające w sądach pierwszej instancji po zmianach kodeksu postępowania karnego wprowadzonych ustawą z dnia 15 marca 2007 r.*, WPP 2008, Nr 4, s. 132; B. Janusz-Pohl, *Zasada udziału czynnika społecznego*, [w:] P. Wiliński (red.), *System Prawa Karnego Procesowego*, t. III, cz. II, Warszawa 2014, s. 1460; R.A. Stefański, *Składy sądu w postępowaniu karnym*, [w:] J. Jakubowska-Hara, C. Nowak, J. Skupiński (red.), *Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Prof. B. Kunickiej-Michalskiej*, Warszawa 2008, s. 435; zob. również: Ł. Chojniak, *Ławnicy w postępowaniu karnym – ujęcie historyczne i konstytucyjne*, Wrocławskie Studia Sądowe 2013, nr 3–4, s. 47 i n.; K. Wieczorek, *Udział czynnika społecznego w orzekaniu w polskim i amerykańskim procesie karnym*, Warszawa 2012; K. Piasecki, *Organizacja wymiaru sprawiedliwości w Polsce*, Warszawa 2005, s. 235 i n.; M. Flasiński, A. Strzembosz, *Ławnicy ludowi w systemie wymiaru sprawiedliwości*, [w:] *Udział społeczeństwa w zapobieganiu i zwalczaniu przestępczości. Materiały na sympozjum naukowe*, Warszawa 1976, s. 6 i n.; J. Waszczyński, *Ustrój organów ochrony prawnej*, Łódź 1974, s. 76 i n.; Z. Resich, *Nauka o organach ochrony prawnej*, Warszawa 1973, s. 80 i n.; M. Rybicki, *Słowo wstępne*, [w:] *Ławnicy ludowi w sądach powszechnych*, Warszawa 1964, s. 3 i n.; S. Śliwiński, *Ławnik*, [w:] Makowski (red.), *Encyklopedia podręczna prawa karnego*, t. II, s. 862 i n.; A. Siemaszko (red.), *Ławnicy rezultaty badań empirycznych*, Warszawa 1994; F. Prusak, *Czynnik społeczny...*, *op. cit.*; A. Turska, *Czynnik społeczny i zawodowy w wymiarze sprawiedliwości*, Warszawa 1971; S. Zawadzki, L. Kubicki (red.), *Udział ławników w postępowaniu karnym...*, *op. cit.*; M. Rybicki, *Ławnicy ludowi...*, *op. cit.*

¹³ S. Waltoś, *W dziesięciolecie obowiązywania kodeksu postępowania karnego*, PiP 2009, nr 4, s. 6–7.

¹⁴ Szerzej zob. J. Kosonoga, *Przejawy udziału czynnika społecznego w procesie karnym – zagadnienia wybrane*, *Studia i Analizy Sądu Najwyższego*, t. VI, Warszawa 2012, s. 367.

3. ORZEKANIE W SKŁADZIE JEDNEGO SĘDZIEGO

Zgodnie z art. 28 § 1 k.p.k. na rozprawie głównej sąd orzeka w składzie jednego sędziego, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej; sędzia ma wówczas prawa i obowiązki przewodniczącego. Przepis art. 28 § 1 k.p.k. odnosi się zarówno do sądu rejonowego, jak i do sądu okręgowego. Skład sądu na rozprawie odwoławczej oraz na posiedzeniu określają przepisy odrębne – art. 29 k.p.k. i art. 30 k.p.k. Sąd rejonowy na rozprawie głównej orzeka jednoosobowo niezależnie od tego, czy sprawa podlega rozpoznaniu w postępowaniu zwyczajnym, czy też jest prowadzona w trybie prywatnoskargowym (art. 28 § 1 k.p.k. w zw. z art. 485 k.p.k.) lub przyspieszonym (art. 28 § 1 k.p.k. w zw. z art. 517 a § 1 k.p.k.). Zasada jednoosobowego orzekania dotyczy także rozprawy głównej prowadzonej przez sąd okręgowy. Jak już wspomniano, wyjątki ograniczono do spraw o zbrodnie (art. 28 § 2 k.p.k.) oraz spraw zagrożonych karą dożywotniego pozbawienia wolności (art. 28 § 4 k.p.k.). Zarówno w przypadku sądu rejonowego jak i okręgowego istnieje także możliwość prowadzenia rozprawy głównej w składzie kolegiальnym ze względu na szczególną zawiłość sprawy lub jej wagę (art. 28 § 3 k.p.k.). W pierwszym przypadku (art. 28 § 2 i 4 k.p.k.) odstępstwo od jednoosobowego orzekania jest obligatoryjne, w drugim (art. 28 § 3 k.p.k.) – uznaniowe. Z powyższego wynika, że niezmiennie skład kolegiальный pozostaje wyjątkiem, a zasadą – orzekanie jednoosobowe.

W razie rozpoznawania sprawy w składzie jednoosobowym, sędzia ma prawa i obowiązki przewodniczącego (art. 28 § 1 k.p.k.). Zgodnie z § 2 ust. 10 reg. sąd.¹⁵ przewodniczącym posiedzenia lub rozprawy jest sędzia lub asesor sądowy przewodniczący składowi rozpoznającemu sprawę albo rozpoznający sprawę w składzie jednoosobowym. Sędzia, o którym mowa w art. 28 § 1 k.p.k. jest zatem jednocześnie przewodniczącym i składem sądu.

Rola przewodniczącego w procesie karnym jest znacząca. Jest on centralną postacią rozprawy sądowej. Wiele z przysługujących mu uprawnień wprost przekłada się na sprawność, szybkość i merytoryczny przebieg prowadzonego procesu i jakkolwiek nie ma waloru judykacyjnego, faktycznie oddziałuje na decyzję końcową. Chodzi przede wszystkim o czynności wpływające na przebieg postępowania dowodowego. W tym sensie – jak zasadnie wskazuje się w doktrynie – podejmowanie przez przewodniczącego składu decyzji kierowniczych wywiera doniosłe skutki dla przebiegu i wyników poznania sądowego¹⁶.

Przewodniczącym składu co do zasady nie może być sędzia sądu niższego, przy czym Minister Sprawiedliwości może przyznać sędziemu sądu rejonowego, delegowanemu do sądu okręgowego, prawo przewodniczenia w sprawach rozpoznawanych przez ten sąd w pierwszej instancji, w składzie jednego sędziego i dwóch ławników albo w składzie jednego sędziego (art. 46 § 1 u.s.p.). Oczywiście funkcji przewodniczącego nie może pełnić ławnik (art. 169 § 2 u.s.p.).

¹⁵ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2015 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 2316 ze zm.).

¹⁶ Zob. J. Jaśkiewicz, *Poznanie faktów w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2013, s. 90–91.

Zasadniczo od zarządzeń przewodniczącego wydanych na rozprawie głównej przysługuje odwołanie do składu orzekającego, chyba jednak że sąd orzeka jednoosobowo (art. 373 k.p.k.).

4. ORZEKANIE W SKŁADZIE KOLEGIALNYM

4.1. SPRAWY O ZBRODNIĘ

Wyjątek od jednoosobowego rozpoznawania sprawy na rozprawie głównej stanowią sprawy o zbrodnie. Sąd orzeka wówczas w składzie jednego sędziego i dwóch ławników (art. 28 § 2 k.p.k.). Sprawy te należą do właściwości rzeczowej sadu okręgowego (art. 25 § 1 pkt 1 k.p.k.). Chodzi jedynie o zbrodnie, które nie są zagrożone karą dożywotniego pozbawienia wolności. W tym ostatnim przypadku sąd okręgowy orzeka w składzie dwóch sędziów i trzech ławników (art. 28 § 4 k.p.k.). Do kategorii zbrodni niezagrażonych karą dożywotniego pozbawienia wolności, ale zagrożonych także karą 25 lat pozbawienia wolności należą m.in. przestępstwa stypizowane w przepisach: art. 117 § 2 k.k., art. 118 § 2 i 3 k.k., art. 118 a § 2 i 3 k.k., art. 122 § 1 i 2 k.k., art. 123 § 2 k.k., art. 124 § 1 i 2 k.k., art. 125 § 2 k.k., art. 127 § 2 k.k., art. 128 § 1 k.k., art. 130 § 2 i 4 k.k., art. 166 § 2 i 3 k.k., art. 189 a § 1 k.k., art. 197 § 3 i 4 k.k., art. 252 § 1 i 2 k.k., art. 258 § 4 k.k., art. 280 § 2 k.k., art. 310 § 1 k.k.

Ustawodawca przewiduje również zbrodnie zagrożone karą pozbawienia wolności od lat 12 (art. 134 k.k. i art. 148 § 4 k.k.; od lat 10 (art. 120 k.k.; art. 127 § 1 k.k.) i od lat 5 (np. art. 197 § 4 k.k.). Z kolei zbrodnie zagrożone karą pozbawienia wolności od lat 3 wyrażono m.in. w: art. 118 a § 3 k.k.; art. 124 § 1 i § 2 k.k.; art. 125 § 2 k.k.; art. 126 § 1 k.k.; art. 127 § 2 k.k.; art. 128 § 1 k.k.; art. 130 § 2 k.k.; art. 166 § 2 k.k.; art. 189 § 3 k.k.; art. 189 a § 1 k.k.; art. 197 § 3 k.k.; art. 252 § 1 k.k.; art. 258 § 4 k.k.; art. 280 § 2 k.k. Odpowiedzialność za zbrodnie przewidziano także w przepisach pozakodeksowych, należą do nich: art. 53 ust. 2, art. 55 ust. 3 oraz art. 59 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii¹⁷; art. 241 ust. 1 i 2 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej¹⁸, jak również art. 8 ustawy przepisy wprowadzające kodeks karny¹⁹.

W doktrynie i judykaturze powszechnie przyjmuje się, że zagrożenie karne określa kara przewidziana wyłącznie w sankcji przepisu typizującego przestępstwo, niezależnie od modyfikacji wynikających z części ogólnej kodeksu karnego. Nie bierze się pod uwagę jej potencjalnego wymiaru sądowego²⁰. Bez znaczenia pozostaje zatem np. fakt,

¹⁷ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 224 ze zm.).

¹⁸ Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 827 ze zm.).

¹⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz.U. nr 88, poz. 554 ze zm.).

²⁰ Zob. uchw. SN z 19.03.1970 r., VI KZP 27/69, OSNKW 1970, nr 4–5, poz. 33, z glosą (apr.) M. Cieślaka, PiP 1970, nr 11, s. 831 i n., uchw. SN z dnia 29.07.1970 r. VI KZP 32/70, OSNKW 1970, nr 10, poz. 117, R.A. Stefański, *Składy sądu w postępowaniu karnym...*, s. 422; K. Daszkiewicz,

iż w sprawie zachodzą okoliczności decydujące o nadzwyczajnym załagodzeniu kary, bądź, że sąd przyjął wypadek mniejszej wagi²¹.

W sytuacji gdy określony skład sądu zależny jest od rodzaju sprawy poddanej osądowi, tak jak w przypadku zbrodni (art. 28 § 2 k.p.k.), decydujące znaczenie ma czyn przestępny, na którego popełnienie wskazuje akt oskarżenia, z tym jednak zastrzeżeniem, że ani opis czynu, ani kwalifikacja prawna zaproponowana w akcie oskarżenia – podobnie jak przy orzekaniu o właściwości – nie wiąże sądu²². Kwalifikacja prawna zawarta w akcie oskarżenia nie przesądza ostatecznie o składzie sądu. Jest tylko propozycją oceny prawnej czynu zarzuconego, w żadnym razie nie wiążącą sądu. Sąd może tę kwalifikację zmienić nie tylko w wyroku, ale też w trakcie wstępnej kontroli oskarżenia (rozdział 40 k.p.k.), może więc ją zweryfikować, gdy jest błędna, od czego będzie zależeć właściwość rzeczowa sądu (art. 339 § 3 k.p.k.)²³. Kwestia zmiany kwalifikacji prawnej może również pojawić się w trakcie przewodu sądowego (art. 399 k.p.k.). W orzecznictwie podkreśla się, że w sytuacji, gdy w toku przewodu sądowego zachodzi potencjalna możliwość zmiany kwalifikacji czynu, choćby wobec jednego ze współoskarżonych i to w taki sposób, że skład orzekający na tej rozprawie staje się nieprawidłowy, sąd powinien uprzedzić strony o możliwości zmiany kwalifikacji prawnej, a następnie odroczyć rozprawę i wystąpić do organu wewnątrz sądowego o zarządzenie składu sądu odpowiadającego wymogom art. 28 k.p.k. Przy ustalaniu nowego poszerzonego składu sądu jest dopuszczalne zarówno, aby pozostawały w nim nadal osoby wchodzące dotąd do składu mniej licznego, jaki by skład ten tworzyły nowe osoby²⁴.

Nie ulega wątpliwości, że w sytuacji, gdy w jednym postępowaniu rozpoznawane są sprawy oskarżonych, którym zarzucono zbrodnię oraz takich, którym takiego zarzutu nie postawiono sąd powinien orzekać w składzie jednego sędziego i dwóch ławników²⁵.

W sprawach rozpoznawanych w składzie sędziego i dwóch ławników uzasadnienie podpisuje tylko przewodniczący, chyba że zgłoszono zdanie odrębne (art. 115 § 2 k.p.k.).

4.2. SZCZEGÓLNA ZAWIŁOŚĆ LUB WAGA SPRAWY

Ze względu na szczególną zawiłość sprawy lub jej wagę sąd pierwszej instancji może postanowić o rozpoznaniu sprawy w składzie trzech sędziów albo jednego sędziego i dwóch ławników (art. 28 § 3 k.p.k.). Jak już wspomniano, zmiana wprowadzona nowelizacją z dnia 27 września 2013 r. polega na możliwości przekazania sprawy do rozpoznania nie tylko składowi zawodowemu, ale także ławniczemu. Ponadto poszerzono przesłanki zmiany składu dodając obok szczególnej zawiłości sprawy także jej wagę. W uzasadnieniu nowelizacji wskazano, że zawiłość sprawy, zwłaszcza jeśli

---

Nadzwyczajne załagodzenie kary, Warszawa 1976, s. 10 i n.; A. Kabat, Glosa do uchwały składu siedmiu sędziów SN z dnia 15 kwietnia 1986 r., VI KZP 55/85, NP 1987, nr 1, s. 116 i n.

²¹ Zob. wyrok SA w Krakowie z 29.12.1999 r., II AKa 238/99, KZS 2000, nr 1, poz. 28.

²² Uchw. SN z 16.11.2000 r., I KZP 35/00, OSNKW 2000, nr 11–12, poz. 92.

²³ Wyr. SA w Krakowie z 25.01.2005 r., II AKa 252/05, KZS 2006, nr 1, poz. 35.

²⁴ Postanowienie SN z 4.11.2003 r., III KK 137/02, OSNwSK 2003, poz. 2323, T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2014, s. 189.

²⁵ Por. wyr. SN z 22.4.1971 r., II KR 14/71 OSNKW 1971, Nr 11, poz. 176.

występuje na płaszczyźnie podlegającego zastosowania prawa, a nie ustalanych faktów, z reguły powinna prowadzić do wyznaczenia trzyosobowego składu zawodowego. Waga sprawy, a niekiedy stopień skomplikowania okoliczności sprawy, raczej powinny przemawiać za wyjątkowym wyznaczeniem składu ławniczego²⁶. Wprawdzie jest to pewna wskazówka interpretacyjna, lecz wydaje się, że dla zagwarantowania jednolitej praktyki orzeczniczej zasadne byłoby przyporządkowanie wprost w treści przepisu konkretnej przesłanki do konkretnego składu (zawodowego lub ławniczego).

Zmiana składu może nastąpić zarówno ze względu na szczególną zawiłość sprawy jak i jej szczególną wagę. Wprawdzie w art. 28 § 3 k.p.k. mowa jest jedynie o „szczególnej zawiłości” lecz, mając na uwadze potrzebę zwięzłego i syntetycznego redagowania tekstu prawnego i unikanie zbędnych powtórzeń przyjąć należy, że przymiotnik „szczególna” odnosi się do obu przesłanek. Ponadto o zmianie składu decydować powinna ponadprzeciętna waga rozpoznawanej sprawy. Nie jest również wykluczone, aby była to suma okoliczności wynikających z obu przesłanek. Słownikowo zawiły oznacza: trudny do zrozumienia, pełen niejasności, skomplikowany, zagmatwany²⁷. Cechę tego rodzaju należałoby zatem odnieść do warstwy merytorycznej sprawy. Waga to m.in. ważność, doniosłość, znaczenie czegoś²⁸. Generalnie więc, chodzić będzie o społeczny wydźwięk rozpoznawanej sprawy karnej, związany ze sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości przez sądy. Szczególny natomiast oznacza tyle co: odznaczający się czymś osobliwym, zwracający czymś uwagę; niezwykły, wyjątkowy, specjalny, nieprzeciętny²⁹.

Oba wyrażenia normatywne zostały poddane już wnikliwej wykładni operatywnej na gruncie art. 25 § 2 k.p.k.³⁰ Z uwagi na tożsamość wyrażen normatywnych użytych

²⁶ Sejm VII kadencji druk sejmowy nr 870, s. 21.

²⁷ S. Dubisz (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Warszawa 2003, t. V, s. 592.

²⁸ *Ibidem*, t. V, s. 9.

²⁹ *Ibidem*, t. IV, s. 638.

³⁰ Szerzej zob. m.in.: post. SA w Katowicach z dnia 13.2.2008 r., II AKO 32/08, OSA w Katowicach 2008, Nr 2, poz. 6, post. SA w Krakowie z dnia 27.12.2007 r., II AKo 295/07, KZS 2008, nr 1, poz. 64, post. SA we Wrocławiu z dnia 24.05.2007 r., II AKo 94/07, Lex nr 271929, post. SA w Krakowie z dnia 27.05.2009 r., II AKo 58/09, KZS 2009, nr 6, poz. 69, post. SA w Katowicach z dnia 27.05.2009 r., II AKo 58/09, KZS 2009, nr 6, poz. 69, post. SA w Krakowie z dnia 17.02.2004 r., II AKa 9/04, KZS 2004, nr 2, poz. 27, z głosem J. Gurgula, OSN Prok. i Pr. 2006, nr 11, s. 177–182, post. SA w Krakowie z dnia 22.12.2010 r., II AKo 179/10, KZS 2011, nr 4, poz. 39, post. SA w Krakowie z dnia 25.06.2008 r., II AKo 87/08, KZS 2008, nr 10, poz. 40, post. SA w Krakowie z dnia 10.12.2007 r., II AKo 267/07, KZS 2008, nr 2, poz. 40, post. SA w Krakowie z dnia 26.10.2004 r., II AKa 134/04, KZS 2004, nr 11, poz. 13, post. SA w Katowicach z dnia 13.02.2008 r., II AKO 32/08, OSA 2009, nr 8, KZS 2009, nr 9, post. SA w Krakowie z dnia 27.12.2007 r., II AKO 295/07, KZS 2008, nr 1, poz. 64, post. SA w Katowicach z dnia 23 listopada 2005r., II AKO 194/05, Prz. Orz. PA w Katowicach 2006, poz. 6, post. SA we Wrocławiu z dnia 24.05.2007 r., II AKO 94/07, Lex nr 271929, post. SA w Katowicach z dnia 8.03.2006 r., II AKO 44/06, Lex nr 191769, post. SA w Katowicach z dnia 19.12.2007 r., II AKO 236/07, Lex nr 410405, post. SA w Krakowie z dnia 10.12.2007 r., II AKO 267/07, KZS 2008, nr 2, poz. 40, post. SA w Krakowie z dnia 5.04.2007 r., II AKO 109/07, KZS 2007, nr 4, poz. 30, post. SA w Warszawie z dnia 7.01.2004 r., II AKO 487/03, OSA 2005, nr 1, poz. 3 post. SA w Katowicach z dnia 7.01.2004 r., II AKO 235/03, Lex nr 120338, post. SA w Krakowie z dnia 5.11.2003 r., II AKO 149/03, KZS 2003, nr 11, poz. 32 post. SA w Katowicach z dnia 22.10.2003 r., II AKO 179/03, KZS 2004, nr 2, poz. 48, zob. również T. Miśkiewicz, *Właściwość ruchoma sądu po nowelizacji k.p.k.*, GS 2004, nr 3, s. 13 i n., M. Załucki, *Właściwość rzeczowa sądu – uwagi na tle nowelizacji z 29 marca 2007 roku*, GS 2007, Nr 10, s. 15 i n., J. Kosonoga, *Właściwość ruchoma sądu w sprawach karnych*, Prok. i Pr. 2013, Nr 7 - 8, s. 157 i n.

w art. 25 § 2 k.p.k. i art. 28 § 3 k.p.k. orzecznictwo wypracowane na gruncie tego pierwszego przepisu powinno być posiłkowo uwzględniane przy ocenie przesłanek poszerzenia składu orzekającego.

O szczególnej zawiłości sprawy może decydować zarówno jej stan faktyczny, jak i aspekty prawne dotyczące prawa materialnego, procesowego, czy też związane ze sferą postępowania karnego w sprawach ze stosunków międzynarodowych³¹. Chodzi m.in. o: badanie złożonej materii prawnej wymagającej analizy wielości przepisów, zwłaszcza zawartych w pozakodeksowych aktach prawnych; wyjątkowo skomplikowane metody i sposoby realizacji czynów zarzucanych; złożone relacje interpersonalne współoskarżonych w ramach zachowań przestępnych; rozstrzygnięcie kolizji między ustawodawstwem krajowym oraz obcym; przeprowadzanie unikalnych dowodów kryminalistycznych³². Będą to sprawy wymagające skomplikowanej operacji myślowej, często przeprowadzenia wykładni norm prawnych, które nie znalazły dotychczas odbicia w judykaturze Sądu Najwyższego lub sądów apelacyjnych³³. Innymi słowy, zawiłość oznacza większy stopień trudności dowodzenia czy rozważenia sprawy, wymagający większej praktyki i doświadczenia, większy nie rodzajowo, ale wynikający z atypowości na tle innych spraw tego rodzaju³⁴.

Konsekwentnie podkreśla się, że obszerność dowodowa sprawy jest kategorią odrębną od jej zawiłości³⁵, stąd też sam fakt rozległości materiału dowodowego nie świadczy o zawiłości³⁶. Podobnie takie okoliczności jak np.: sama potrzeba oceny opinii biegłych oraz dokumentów związanych z obrotem papierami wartościowymi³⁷, czy też opinii z zakresu księgowości³⁸; okoliczność, że czyny zarzucane oskarżonym wyczerpują znamiona dwóch lub więcej przepisów ustawy karnej³⁹; znaczny stopień społecznej szkodliwości czynu⁴⁰; waga stawianych zarzutów⁴¹; trudności w procedowaniu związane z zachowaniem się oskarżycielek posiłkowych⁴²; „trudności organizacyjne” i znaczne obciążenie sędziów⁴³; wielość współoskarżonych oraz duża ilość wniosków

³¹ Zob. post. SA w Katowicach z dnia 23.01.2008 r., II AKO 16/08, Lex nr 399949, post. SA w Katowicach z dnia 23.01.2008 r., II AKO 18/08, KZS 2008, nr 7–8, poz. 88.

³² Post. SA we Wrocławiu z dnia 9.12.2004 r., II AKO 361/04, OSA 2005, nr 6, poz. 40, post. SA w Krakowie z dnia 6.11.2003 r., II AKO 140/03, KZS 2003, nr 11, poz. 33.

³³ Post. SA w Katowicach z dnia 13.08.2003 r., II AKO 119/03, OSA 2004, nr 7, poz. 56, post. SA w Katowicach z dnia 13.02.2008 r., II AKO 32/08, OSN Prok. I Pr. 2008, nr 12, poz. 35, post. SA w Katowicach z dnia 19.12.2007 r., II AKO 236/07, KZS 2008, nr 7–8, poz. 85.

³⁴ Post. SA w Krakowie z dnia 27.12.2007 r., II AKO 295/07, KZS 2008, nr 1, poz. 64.

³⁵ Post. SA w Katowicach z dnia 19.12.2007 r., II AKO 236/07, Lex nr 410405, post. SA w Krakowie z dnia 10.12.2007 r., II AKO 267/07, KZS 2008, nr 2, poz. 40, post. SA w Krakowie z dnia 5.04.2007 r., II AKO 109/07, KZS 2007, nr 4, poz. 30.

³⁶ Post. SA w Warszawie z dnia 7.01.2004 r., II AKO 487/03, OSA 2005, nr 1, poz. 3 post. SA w Katowicach z dnia 7.01.2004 r., II AKO 235/03, Lex nr 120338, post. SA w Krakowie z dnia 5.11.2003 r., II AKO 149/03, KZS 2003, nr 11, poz. 32 post. SA w Katowicach z dnia 22.10.2003 r., II AKO 179/03, KZS 2004, nr 2, poz. 48.

³⁷ Post. SA w Katowicach z dnia 10.12.2003 r., II AKO 213/03, Lex nr 183332.

³⁸ Post. SA w Katowicach z dnia 8.03.2006 r., II AKO 44/06, Lex nr 191769.

³⁹ Post. SA w Katowicach z dnia 9.01.2008 r., II AKO 244/07, Lex nr 410389.

⁴⁰ Post. SA w Krakowie z dnia 27.12.2007 r., II AKO 295/07, KZS 2008, nr 1, poz. 64.

⁴¹ Post. SA we Wrocławiu z dnia 28.11.2006 r., II AKO 330/06, Lex nr 203397.

⁴² Post. SA w Katowicach z dnia 15.11.2005 r., II AKO 193/05, Lex nr 164599.

⁴³ Post. SA w Lublinie z dnia 17.08.2005 r., II AKO 226/05, OSA 2006, nr 6, poz. 29, post. SA w Katowicach z dnia 20.09.2003 r., II AKO 147/03, OSA 2004, nr 11, poz. 85, post. SA w Katowicach z dnia 27.08.2003 r., II AKO 132/03, OSA 2004, nr 10, poz. 77.

wanych dowodów⁴⁴; bliskość miejsca zamieszkania osób podlegających wezwaniu na rozprawę, w stosunku do siedziby sądu⁴⁵; brak odpowiednio zabezpieczonej dla przesłuchania świadka koronnego sali rozpraw w danym sądzie rejonowym⁴⁶; zmienność zeznań pokrzywdzonej⁴⁷; znaczna liczba zarzucanych przestępstw i popełnienie ich na terenie kilku województw⁴⁸; związek sprawy z czynami objętymi postępowaniem w innej sprawie poddanej kognicji sądu okręgowego⁴⁹; fakt, że oskarżeni zostali już raz w tej sprawie uniewinnieni⁵⁰

Z kolei w przypadku szczególnej wagi w orzecznictwie podkreśla się, że przesądza o niej szczególne znaczenie dla opinii społecznej lub interesu publicznego⁵¹, chodzi o sprawy, które bądź ze względu na osobę sprawcy, bądź rodzaj zarzucanego mu przestępstwa stają się szczególnie bulwersujące i wywołują emocje wśród szerszej społeczności, często także powodują skrajne oceny mogące wpływać na nastroje, stosunek do władz lub porządek publiczny; będą to z reguły sprawy precedensowe, które niejednokrotnie dotyczą mechanizmów funkcjonowania państwa⁵². Przyjmuje się, że co do zasady sprawy dotyczące istotnych praw dużych grup społecznych traktować należy jako sprawy o większej wadze, jak chociażby w przypadku upadłości dużego zakładu produkcyjnego, żywiącego mieszkańców kilku powiatów⁵³. Konsekwentnie natomiast podkreśla się, że nie może o tym decydować samo tylko zainteresowanie medialne sprawą⁵⁴, podobnie jak sama wysokość wyrządzonej szkody majątkowej⁵⁵.

Wspomniana tożsamość przesłanek zmiany właściwości rzeczowej (art. 25 § 2 k.p.k.) i przekazania sprawy do rozpoznania przez skład poszerzony (art. 28 § 3 k.p.k.) powoduje wątpliwości co do tego, czy sąd okręgowy, któremu przekazano sprawę w trybie art. 25 § 2 k.p.k. powinien ją rozpoznać w składzie poszerzonym, skoro przekazanie nastąpiło ze względu na szczególną wagę lub zawzięłość. W doktrynie wskazuje się, że zmiana właściwości automatycznie przesądza o konieczności procedowania w skła-

⁴⁴ Post. SA we Wrocławiu z dnia 9.12.2004 r., II AKo 361/04, OSA 2005, nr 6, poz. 40.

⁴⁵ Post. SA w Katowicach z dnia 7.01.2004 r., II AKo 235/03, Lex nr 120338.

⁴⁶ Post. SA w Katowicach z dnia 19.11.2003 r., II AKo 197/03, OSA 2004, nr 11, poz. 87.

⁴⁷ Post. SA w Krakowie z dnia 6.11.2003 r., II AKo 140/03, KZS 2003, nr 11, poz. 33.

⁴⁸ Post. SA w Krakowie z dnia 21.08.2003 r., II AKo 116/03, KZS 2003, nr 11, poz. 30.

⁴⁹ Post. SA w Katowicach z 23.1.2008 r., II AKO 16/08, KZS 2008, nr 10, poz. 57.

⁵⁰ Post. SA w Krakowie z 10.12.2007 r., II AKO 267/07, KZS 2008, nr 2, s. 40.

⁵¹ Post. SA w Katowicach z dnia 13.02.2008 r., II AKo 32/08, OSA w Katowicach 2008, nr 2, poz. 6.

⁵² Post. SA w Katowicach z dnia 13.2.2008 r., II AKO 32/08, OSA w Katowicach 2008, Nr 2, poz. 6, post. SA w Krakowie z dnia 27.12.2007 r., II AKO 295/07, KZS 2008, nr 1, poz. 64, post. SA we Wrocławiu z dnia 24.05.2007 r., II AKO 94/07, Lex nr 271929, post. SA w Krakowie z dnia 27.05.2009 r., II AKO 58/09, KZS 2009, nr 6, poz. 69.

⁵³ Post. SA w Krakowie z dnia 27.05.2009 r., II AKO 58/09, KZS 2009, nr 6, poz. 69, post. SA w Krakowie z dnia 17.02.2004 r., II AKa 9/04, KZS 2004, nr 2, poz. 27, z głosem J. Gurgula, OSN Prok. i Pr. 2006, nr 11, s. 177–182.

⁵⁴ Post. SA w Krakowie z dnia 22.12.2010 r., II AKo 179/10, KZS 2011, nr 4, poz. 39, post. SA w Krakowie z dnia 25.06.2008 r., II AKo 87/08, KZS 2008, nr 10, poz. 40, post. SA w Krakowie z dnia 10.12.2007 r., II AKO 267/07, KZS 2008, nr 2, poz. 40, post. SA w Krakowie z dnia 26.10.2004 r., II AKa 134/04, KZS 2004, nr 11, poz. 13, T. Miśkowicz, *Właściwość ruchoma sądu po nowelizacji k.p.k.*, GS 2004, nr 3, s. 13.

⁵⁵ Post. SA w Katowicach z dnia 13.02.2008 r., II AKO 32/08, OSA 2009, nr 8, KZS 2009, nr 9, poz. 73.

dzie kolegiąlnym⁵⁶. Teza ta wydaje się jednak wątpliwa, albowiem art. 25 § 2 k.p.k. dotyczy jedynie zmiany właściwości rzeczowej, a kwestia składu sądu ma charakter odrębny i pozostawiona została do oceny składowi orzekającemu (art. 28 § 3 k.p.k.). Przekazanie sądowi okręgowemu, w którym z założenia zasiadają sędziowie bardziej doświadczeni zmienia także optykę co do stopnia jej zawiłości. Innymi słowy, zawiłość lub waga sprawy muszą być oceniane adekwatnie do szczebla sądu, w którym ma być rozpoznawana sprawa. Zasadniczo jednak decydować o tym mogą podobne kryteria⁵⁷.

Zasadnie podnosi się w doktrynie, że – *lege non distinguente* – przewidziana w art. 28 § 3 k.p.k. możliwość wyznaczenia do rozpoznania sprawy trzysobowego składu zawodowego odnosi się zarówno do spraw o występki, w których regułą jest skład jednoosobowy, jak i spraw o zbrodnie, które – co do zasady – podlegają rozpoznaniu w trzysobowym składzie ławniczym⁵⁸. Orzekanie w składzie kolegiąlnym, o jakim mowa w art. 28 § 3 k.p.k. nie jest natomiast możliwe w sprawach zagrożonych karą dożywotniego pozbawienia wolności. W takim wypadku sąd obligatoryjnie orzeka w poszerzonym składzie – dwóch sędziów i trzech ławników (art. 28 § 4 k.p.k.).

Decyzję o rozpoznaniu sprawy w składzie trzysobowym podejmuje skład sądu pierwszej instancji pierwotnie wyznaczony do jej rozpoznania. Sąd orzeka postanowieniem, na które nie przysługuje zażalenie. Jeżeli podejmowane jest ono na posiedzeniu, mogą wziąć w nim udział strony oraz osoby niebędące stronami, jeżeli ma to znaczenie dla ochrony ich praw lub interesów, jeżeli się stawią (art. 96 § 2 k.p.k.).

Ustawa procesowa nie precyzuje terminu wydania orzeczenia. Teoretycznie jest to możliwe aż do ogłoszenia wyroku, z praktycznego jednak punktu widzenia optymalnym rozwiązaniem byłoby rozstrzygnięcie tej kwestii przed otwarciem przewodu sądowego. Zasadnie zauważa się, że już na etapie wstępnej kontroli oskarżenia możliwe jest dokonanie oceny czy dana sprawa cechuje się szczególną wagą lub zawiłością⁵⁹. Poszerzenie składu przed otwarciem przewodu sądowego powinno stanowić regułą, odpowiadającą zresztą wymogowi rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie (art. 2 § 1 pkt 4 k.p.k.).

Z uwagi na skreślenie trybu uproszczonego, w tym art. 476 k.p.k., skład poszerzony może charakteryzować również tryb prywatnoskargowy (art. 485 k.p.k.) oraz przyspieszony (art. 517 a § 1 k.p.k.), co jednak wydaje się mieć znaczenie teoretyczne z uwagi na rodzaj rozpoznawanych spraw. Skoro postępowanie przyspieszone może być prowadzone, jeżeli sprawca został ujęty na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa lub bezpośrednio potem, zatrzymany oraz w ciągu 48 godzin doprowadzony przez Policję i przekazany do dyspozycji sądu, to tym samym z reguły będą to sprawy o nieskomplikowanym stanie faktycznym i prawnym. Podobnie nieskomplikowanych charakter z założenia mają sprawy prywatnoskargowe. Z uwagi na brak rozprawy art. 28 k.p.k. nie ma natomiast zastosowania do trybu nakazowego.

⁵⁶ M. Jachimowicz, *Problematyki składu sądu w postępowaniu karnym*, WPP 2004, nr 4, s. 121.

⁵⁷ J. Kosonoga, *Właściwość ruchoma...*, s. 165 i n.

⁵⁸ R.A. Stefański, *Składy sądu w postępowaniu karnym...*, s. 423; P. Hofmański, *Opinia dotycząca projektowanej zmiany art. 28 k.p.k. i jej konsekwencji systemowych z dnia 18 grudnia 2006 r.* (sejm V kadencji, druk sejmowy nr 639).

⁵⁹ Por. post. SA w Krakowie z 30.3.2011 r., II AKO 48/11, KZS 2011, Nr 5, poz. 46; W. Jasiński, *Bezstronność sądu i jej gwarancja w polskim procesie karnym*, Warszawa 2009, s. 212; W. Michalski, *Właściwość i skład sądu. Wyłączenie sędziego*, Warszawa 1969, s. 10.

Nowatorskim, lecz nie pozbawionym sensu i godnym rozważania postulatem *de lege ferenda* jest możliwość przekazywania sprawy do rozpoznania składowi zawodowemu złożonemu nie tylko z sędziów karnych, ale także – w zależności od jej przedmiotu – sędziów z wydziału cywilnego, gospodarczego lub pracy⁶⁰. Dotyczyć by to mogło zwłaszcza przestępstw gospodarczych, czy przestępstw przeciwko osobom prawom osób wykonujących pracę zarobkową. Kwestia ta wymagałaby jednak dokładnego uszczegółowienia normatywnego.

4.3. SPRAWY O PRZESTĘPSTWA, ZA KTÓRE USTAWA PRZEWDUJE KARĘ DOŻYWOTNIEGO POZBAWIENIA WOLNOŚCI

W sprawach o przestępstwa, za które ustawa przewiduje karę dożywotniego pozbawienia wolności, na rozprawie głównej orzeka skład poszerzony: dwóch sędziów i trzech ławników (art. 28 § 4 k.p.k.). Z uwagi na właściwość rzeczową, skład taki może występować jedynie sądzie okręgowym. Karę dożywotniego pozbawienia wolności przewidziano za: wszczęcie lub prowadzenie wojny napastniczej (art. 117 § 1 k.k.); zabójstwo lub spowodowane ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w ramach eksterminacji (art. 118 § 1 k.k.); dopuszczenie się zabójstwa, spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub stworzenie dla osób należących do grupy ludności warunków życia grożących ich biologicznej egzystencji w związku z wzięciem udziału w masowym zamachu lub w jednym z powtarzających się zamachów skierowanych przeciwko grupie ludności podjętych w celu wykonania lub wsparcia polityki państwa lub organizacji (art. 118a § 1 k.k.); stosowanie środka masowej zagłady zakazanego przez prawo międzynarodowe (art. 120 k.k.); ludobójstwo (art. 123 k.k.); zamach stanu (art. 127 § 1 k.k.); zamach na życie prezydenta RP (art. 134 k.k.); zabójstwo (art. 148 § 1–3 k.k.).

Podobnie jak w przypadku składu ławniczego w sprawach o zbrodnie (art. 28 § 2 k.p.k.), dla wyznaczenia składu poszerzonego (art. 28 § 4 k.p.k.) istotny jest sam fakt kwalifikacji prawnej; bez znaczenia pozostaje, czy kara dożywotniego pozbawienia wolności zostanie w rzeczywistości wymierzona, nawet wówczas, gdy taka ewentualność jest prawnie wykluczona, np. ze względu na wiek sprawcy – art. 54 § 2 k.k.⁶¹ Decydujące znaczenie ma czyn przestępny, na którego popełnienie wskazuje akt oskarżenia, przy czym ani opis czynu, ani kwalifikacja prawna zaproponowana w akcie oskarżenia nie wiąże sądu⁶². Zasadnie wskazuje się w orzecznictwie, że w sytuacji przekazania sprawy do ponownego rozpoznania przez sąd odwoławczy ze wskazaniem na potrzebę rozważenia kwalifikacji czynu, za który ustawa przewiduje karę dożywotniego pozbawienia wolności, powinien orzekać skład poszerzony⁶³. Skład poszerzony jest właściwy także w sprawach wieloosobowych, jeżeli chociażby jednemu z oskarżonych

⁶⁰ G. Artymiak, *Składy orzekające w sądach pierwszej instancji po zmianach kodeksu postępowania karnego wprowadzonych ustawą z dnia 15 marca 2007 r.*, WPP 2008, nr 4, s. 131.

⁶¹ Zob. uchw. SN z 19.03.1970 r., VI KZP 27/69, OSNKW 1970, nr 4–5, poz. 33, z glosą (apr.) M. Cieślaka, PiP 1970, nr 11, s. 831 i n., uchw. SN z dnia 29.07.1970 r. VI KZP 32/70, OSNKW 1970, nr 10, poz. 117.

⁶² Uchw. SN z 16.11.2000 r., I KZP 35/00, OSNKW 2000, nr 11–12, poz. 92, wyr. SA w Krakowie z 25.01.2005 r., II Aka 252/05, KZS 2006, nr 1, poz. 35.

⁶³ Uchw. SN z 21 sierpnia 1992 r., I KZP 26/92, OSNKW 1992, nr 9–10, poz. 67 z uwagami L. Ślugockiego, *Prawo karne procesowe w orzecznictwie Sądu Najwyższego (1987–1996)*, Warszawa

zarzucono czyn zagrożony karą dożywotniego pozbawienia wolności⁶⁴. W sprawach rozpoznawanych w składzie dwóch sędziów i trzech ławników uzasadnienie podpisują obaj sędziowie, chyba że zgłoszono zdanie odrębne (art. 115 § 2 k.p.k.).

W doktrynie wątpliwości wywołuje kwestia składu sądu rozpoznającego na rozprawie wniosek prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i zastosowanie środków zabezpieczających wobec podejrzanego o czyn zagrożony karą dożywotniego pozbawienia wolności. Z jednej strony twierdzi się, że sąd okręgowy orzeka w takiej sytuacji w składzie określonym w art. 28 § 1 k.p.k.⁶⁵, z drugiej, że w składzie poszerzonym – dwóch sędziów i trzech ławników⁶⁶. Pierwsze stanowisko wydaje się bardziej przekonujące. Znaczenie ma fakt, iż rozpoznając wniosek prokuratora o umorzenie postępowania sąd okręgowy nie orzeka w sprawie o przestępstwo, skoro w postępowaniu przygotowawczym ustalono, że sprawcy z powodu niepoczytalności nie można przypisać winy. Rolą sądu jest jedynie zbadanie zasadności wniosku, a nie kwestii popełnienia przestępstwa⁶⁷.

5. SKŁAD SĄDU W SPRAWACH O WYDANIE WYROKU ŁĄCZNEGO

Wątpliwości interpretacyjne dotyczą również składu sądu właściwego do orzekania w sprawie o wydanie wyroku łącznego, który obejmuje wyrok skazujący za przestępstwo zagrożone karą dożywotniego pozbawienia wolności. Kwestii tej nie rozstrzygają przepisy rozdziału 60 k.p.k. Art. 573 § 1 k.p.k. stanowi jedynie, że wyrok łączny wydaje się po przeprowadzeniu rozprawy, a art. 574 k.p.k., że w kwestiach nieuregulowanych przepisami art. 569–577 k.p.k. stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu zwyczajnym przed sądem pierwszej instancji. W efekcie oznacza to, że zastosowanie znajdzie art. 28 k.p.k. nie przesądza jednak, jaki skład będzie właściwy do orzekania w tego rodzaju sytuacji procesowej.

Jeszcze w poprzednim stanie prawnym podnoszono, że określenie, iż do postępowania o wydanie wyroku łącznego stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu zwyczajnym przed sądem pierwszej instancji oznacza, że właściwym składem sądu do

---

1997, s. 146 i n. oraz R.A. Stefańskiego, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za lata 1991–1993, WPP 1995, nr 2, s. 75.

⁶⁴ Zob. wyr. SN z 22.4.1971 r., II KR 14/71 OSNKW 1971, Nr 11, poz. 176.

⁶⁵ Uchw. SN z dnia 19 sierpnia 1999 r., I KZP 21/99, OSNKW 1999, Nr 9–10, poz. 49 z glosami J. Izydorczyka (apr.), Prok. i Pr. 2000, Nr 10, s. 87–93 oraz uwagami R.A. Stefańskiego (apr.), *Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 1999 r.*, WPP 2000, Nr 2, s. 111–114; post. SN z dnia 1 czerwca 2006 r., III KK 49/06, LEX nr 186946, post. SA w Lublinie z 4.7.2012 r., II AKz 311/12, LEX nr 1293495.

⁶⁶ K. Zgryzek, Glosa do uchwały SN z dnia 19 sierpnia 1999 r., I KZP 21/99, Prok. i Pr. 2000, Nr 5, s. 101–108; W. Kociubiński, *Orzekanie o środku zabezpieczającym z art. 94 nowego kodeksu karnego w świetle nowego kodeksu postępowania karnego*, PS 1999, nr 3, s. 129; Z. Świda, *Właściwość i skład sądu. Wyłączenie sędziego*, [w:] *Nowa kodyfikacja karna. Krótkie komentarze*, Warszawa 1998, z. 14, s. 270–271; D. Szumiło-Kuleczycka, Glosa do uchwały SN z dnia 19 sierpnia 1999 r., I KZP 21/99, PiP 2000, Nr 3, s. 106–111.

⁶⁷ D. Świecki [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2013, s. 181; R.A. Stefański, *Składy sądu...*, s. 429; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2014 r., s. 190; por. jednak uwagi W. Jasińskiego, *Komentarz do art. 28 k.p.k., t. 19–27*, [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis 2014.

wydania wyroku łącznego jest skład przewidziany w art. 19 § 1 k.p.k. (obecnie art. 28 § 1 k.p.k.), nawet wtedy, gdy choćby jeden z wyroków podlegających połączeniu, został wydany w pierwszej instancji przez sąd okręgowy w składzie dwóch sędziów i trzech ławników⁶⁸.

Jest to pogląd słuszny. Zasadnie podnosi się, że skład dwóch sędziów i trzech ławników, przewidziany w art. 28 § 4 k.p.k., wyznacza się bowiem w sprawach „o przestępstwa, za które ustawa przewiduje karę dożywotniego pozbawienia wolności”. Oczywiście jest, że określenie „sprawa o przestępstwo”, używane w kodeksie postępowania karnego np. dla określenia właściwości rzeczowej, trybu postępowania i dla innych celów, jest zależne od kwalifikacji prawnej czynu (mogącej przecież w toku procesu podlegać weryfikacji), a więc odnosi się do postępowania „głównego”, w którym nie tylko kwestia kwalifikacji prawnej, ale i winy jest przedmiotem ustaleń. Te właśnie względy stanowią *ratio legis* statuowania dla tych spraw „nadzwyczajnego” składu sądu, natomiast po prawomocnym osądzeniu poszczególnych spraw kwestia, jaki był skład sądu w tych sprawach przestaje już mieć znaczenie. W postępowaniu tym przedmiotem rozstrzygnięcia nie jest już bowiem ani kwestia winy, ani kwalifikacji prawnej, lecz tylko wymiar kary łącznej i to jeszcze w rozmiarach ograniczonych ustawowo⁶⁹.

Zgodzić należy się, że przedmiotem postępowania o wydanie wyroku łącznego nie jest kwestia zawinienia oskarżonego, a dolne i górne granice zagrożenia ustawowego za zarzucone przestępstwo nie decydują o wymiarze kary łącznej. Przed wszczęciem postępowania o wydanie wyroku łącznego, orzeczenia co do winy i kary za poszczególne przestępstwa są już prawomocne. Tak więc przedmiot orzekania, który zgodnie z wolą ustawodawcy wymagał poszerzonego składu sądu, został już niejako „skonsumowany”, a zarazem utrwalił się w postaci niepodlegających zmianie rozstrzygnięć. Celem natomiast postępowania o wydanie wyroku łącznego jest sprawdzenie, czy przestępstwa, za które prawomocnie skazano oskarżonego, pozostają w zbiegu realnym w rozumieniu art. 85 k.k., a jeśli tak – wymierzenie kary łącznej (ew. kar łącznych) i w razie potrzeby, także środków karnych w ujęciu łącznym, według zasad określonych w art. 86–90 k.k. Skoro w przepisach tych oznaczono ściśle dolne i górne granice kar łącznych wszystkich rodzajów, to nie ma już ani potrzeby, ani podstaw, by przy wymiarze tych kar odwoływać się do zagrożeń ustawowych przewidzianych w przepisach typizujących przestępstwa, które skazanemu prawomocnie przypisano⁷⁰.

⁶⁸ Uchw. SN z dnia 24 maja 1995 r., I KZP 15/05, OSNKW 1995, nr 7–8, poz. 46; analogicznie SN w uchw. z dnia 17 lutego 1972 r., VI KZP 78/71, OSNKW 1972, nr 4, poz. 60.

⁶⁹ Uchw. SN z dnia 24 maja 1995 r., I KZP 15/05, OSNKW 1995, nr 7–8, poz. 46; Z. Gostyński, Głosa do uchwały SN z dnia 24 maja 1995 r., I KZP 15/05, PiP 1996, nr 6, s. 103 i n.; R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądy Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 1991–1993*, WPP 1995, nr 3–4, s. 122 i n.; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2014, s. 190–191; zob. jednak D. Kala, *Postępowanie w przedmiocie wydawania wyroku łącznego. Zagadnienia karnomaterialne i procesowe*, Toruń 2003, s. 155 i n.; Z. Doda, J. Grajewski, *Karnoprosowe orzecznictwo Sądu Najwyższego (lata 1995–1996)*, PS 1997, nr 11–12, s. 63; A. Kafarski, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego z zakresu postępowania karnego za rok 1972*, NP 1976, nr 1, s. 81 i n.; M. Cieślak, Z. Doda, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego za pierwsze półrocze 1972 roku*, WPP 1973, nr 1, s. 90; T. Bojarski, Głosa do uchwały SN z dnia 17 lutego 1972 r., VI KZP 78/71, NP 1972, nr 7–8, s. 1239.

⁷⁰ Wyr. SN z dnia 1 marca 2007 r., V KK 4/07, OSNKW 2007, Nr 4, poz. 36 z glosą W. Grzeszczyka, OSP 2007, nr 12, poz. 143 oraz P. Opali, *Studia Iuridica Lublinensia* 2009, t. XIII, s. 299 i n.

Z tych samych względów podobnie należy ocenić sytuację, gdy łączeniu podlegają wyroki, w których orzeczono kary 25 lat pozbawienia wolności, co w konsekwencji może prowadzić do wymierzenia w wyroku łącznym kary dożywotniego pozbawienia wolności. Skład sądu powinien być wówczas określony na podstawie art. 28 § 1 k.p.k., nie zaś art. 28 § 4 k.p.k. lub art. 28 § 2 k.p.k.

Nie jest to stanowisko powszechnie aprobowane. W literaturze podnosi się, że w sytuacji, gdy wśród łączonych wyroków są także wyroki za zbrodnie, to sąd okręgowy powinien orzekać w składzie ławniczym z art. 28 § 2 k.p.k., bez względu na rodzaj łączonych kar, w tym zatem także wówczas, gdy wśród łączonych kar jest kara dożywotniego pozbawienia wolności. Jeżeli zaś przedmiotem postępowania w kwestii wyroku łącznego są tylko wyroki za występki – jednoosobowo (art. 28 § 1 k.p.k.)⁷¹. Słusznie jednak podnosi się, że użyte w tym przepisie określenie „zbrodnia” należy odczytać jako czyn zabroniony stanowiący przestępstwo, za które ustawa przewiduje karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy od 3 lat albo karę surowszą (art. 7 § 2 k.k.). Wobec tego, wydając wyrok łączny, sąd nie orzeka w sprawie o przestępstwo stanowiące zbrodnię, skoro kwestia popełnienia tego rodzaju przestępstwa została już prawomocnie rozstrzygnięta⁷².

Przedmiot orzekania w kwestii wyroku łącznego jest zatem na tyle odrębny od przedmiotu rozpoznania sprawy na rozprawie głównej, że uzasadnia wyłączenie stosowania składów poszerzonych. Wydawanie wyroku łącznego ma zupełnie odmienny charakter niż orzekanie w sprawie o przestępstwo. Przede wszystkim przedmiotem wyroku łącznego nie jest rozstrzygnięcie o odpowiedzialności karnej sprawcy, lecz odrębna kwestia prawna, pozostająca jedynie w funkcjonalnym związku z tą odpowiedzialnością, tj. wymiar kary łącznej⁷³. Kara wymierzona w wyroku łącznym wywodzi się z kar orzeczonych w poszczególnych wyrokach, pochłania je i wchodzi na ich miejsce. Wyrok łączny ma więc charakter wtórny, pochodny i byt jego uwarunkowany jest istnieniem wszystkich poszczególnych prawomocnych wyroków, które obejmuje. Nie zachodzi konieczność ustalania kwestii charakterystycznych dla postępowania rozpoznawczego (wina, kwalifikacja prawna itp.), ocenie podlega niejako całościowo przestępczej działalności oskarżonego wyrażony w poszczególnych wyrokach skazujących⁷⁴.

Trafne jest wobec tego stanowisko, że sąd pierwszej instancji, orzekając w przedmiocie wydania wyroku łącznego, czyni to w składzie jednego sędziego, nawet wobec możliwości orzeczenia kary dożywotniego pozbawienia wolności stosownie do uregu-

⁷¹ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2014, s. 191.

⁷² D. Świecki [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2013, s. 182; W. Jasiński, *Komentarz do art. 28 k.p.k.*, t. 34, [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego...*, *op. cit.*

⁷³ R. Kmiecik, E. Skrętowicz, *Proces karny. Część ogólna*, Kraków–Lublin 1999, s. 48.

⁷⁴ Zob. uchw. SN z 20 marca 1964 r. VI KO 53/63, OSPiKA 1964, nr 10, poz. 197; zob. również D. Kala, *Postępowanie w przedmiocie wydania wyroku łącznego. Zagadnienia karnomaterialne i procesowe*, Toruń 2003, s. 44–45; T. Bojarski, Głosa do uchwały składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17. 02. 1972 r. VI KZP 78/71, NP 1972, nr 7–8, s. 1240 i n.; Z. Kwiatkowski, *Istota i charakter prawny wyroku łącznego*, NP 1988, nr 9, s. 43 i n.; M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984, s. 842 i n.; S. Stachowiak, *Wyrok łączny w ujęciu kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1999, nr 11–12, s. 29 i n.; M. Jachimowicz, *Z problematyki składu sądu w postępowaniu karnym*, WPP 2004, Nr 4, s. 129–130.

lowania wynikającego z przepisu art. 88 k.k., a co zatem idzie, nie ma tu zastosowania przepis art. 28 § 4 k.p.k. oraz 28 § 2 k.p.k.⁷⁵

Niezależnie od powyższego, wątpliwości może wywoływać sytuacja, w której sąd w składzie o jakim mowa w art. 28 § 2 k.p.k. (czyli nie w sprawach o przestępstwa, za które ustawa przewiduje karę dożywotniego pozbawienia – art. 28 § 4 k.p.k.) z uwagi na zbieg dwóch lub więcej kar 25 lat pozbawienia wolności orzeka jako karę łączną karę dożywotniego pozbawienia wolności (art. 88 k.k.). Wątpliwość może dotyczyć składu sądu, skoro wymierza karę dożywotniego pozbawienia wolności w składzie innym niż określony w art. 28 § 4 k.p.k. Zagadnienie to przekonująco wyjaśniono w orzecznictwie sądowym. Podniesiono bowiem, że w kompetencji sądu okręgowego w sprawach zagrożonych karą maksymalnie 25 lat pozbawienia wolności, który orzeka wówczas w składzie jednego sędziego i dwóch ławników (art. 28 § 2 k.p.k.), względnie trzech sędziów (art. 28 § 3 k.p.k.), pozostaje także orzeczenie łącznej kary dożywotniego pozbawienia wolności na podstawie art. 88 *in fine* k.k. Przepis ten dopuszcza bowiem szczególną możliwość wymierzenia takiej kary łącznej nawet wtedy, gdy za poszczególne przestępstwa ustawa nie przewiduje zagrożenia karą tego rodzaju. Ustawodawca nie zastrzegł bowiem w art. 88 k.k., że wymierzenie łącznej kary dożywotniego pozbawienia wolności może nastąpić pod warunkiem, iż co najmniej jedno z przestępstw, za które wymierzono karę 25 lat pozbawienia wolności zagrożone jest karą dożywotniego pozbawienia wolności. Tak więc, możliwość wymierzenia przez sąd okręgowy w składzie trzyosobowym najsurowszej kary pozbawienia wolności, jako kary łącznej, wpisana jest w model postępowania zwyczajnego w pierwszej instancji. Odmienny pogląd nie byłby możliwy do zaakceptowania z tego powodu, że zakładałby niemożność dokończenia procesu przez orzeczenie kary łącznej, gdy w wypadku zbiegu dwóch lub więcej kar 25 lat pozbawienia wolności, sąd orzekający w zwykłym składzie uznałby za właściwe wymierzyć oskarżonemu łączną karę dożywotniego pozbawienia wolności na podstawie art. 88 *in fine* k.k. Nie można więc utrzymywać, że wymierzenie łącznej kary dożywotniego pozbawienia wolności nie jest dopuszczalne w wypadku orzekania przez sąd okręgowy w zwykłym składzie. Jednoznaczność sformułowania zawartego w art. 88 *in fine* k.k., przy uwzględnieniu, że sprawy o przestępstwa zagrożone karą 25 lat pozbawienia wolności rozpoznaje sąd w składzie trzyosobowym, pozwala przyjąć, że ustawodawca nadał także sądowi okręgowemu orzekającemu w składzie zwykłym w postępowaniu zwyczajnym, kompetencję wymierzenia kary dożywotniego pozbawienia wolności jako kary łącznej⁷⁶.

BIBLIOGRAFIA

- Artymiak G., *Składy orzekające w sądach pierwszej instancji po zmianach kodeksu postępowania karnego wprowadzonych ustawą z dnia 15 marca 2007 r.*, WPP 2008, nr 4.
- Artymiak G., *Zasada kolegialności* [w:] P. Wiliński (red.), *System Prawa Karnego Procesowego*, t. III, cz. II, Warszawa 2014.

⁷⁵ Zob. wyr. SA w Katowicach z 9 grudnia 2010 r., II AKO 395/2010, KZS 2011, nr 5, poz. 109.

⁷⁶ Wyr. SN z dnia 1 marca 2007 r., V KK 4/07, OSNKW 2007, Nr 4, poz. 36 z glosą W. Grzeszczyka, OSP 2007, nr 12, poz. 143 oraz P. Opali, *Studia Iuridica Lublinensia* 2009, t. XIII, s. 299 i n.

- Bartnik A.S., *Sędzia, czy kibic? Rola ławnika w wymiarze sprawiedliwości III RP*, Warszawa 2009.
- Bojarski T., *Glosa do uchwały składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17. 02. 1972 r.* VI KZP 78/71, NP 1972, nr 7–8.
- Chojniak Ł., *Ławnicy w postępowaniu karnym – ujęcie historyczne i konstytucyjne*, Wrocławskie Studia Sądowe 2013, nr 3–4.
- Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego za pierwsze półrocze 1972 roku*, WPP 1973, nr 1.
- Cieślak M., *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984.
- Daszkiewicz K., *Nadzwyczajne złagodzenie kary*, Warszawa 1976.
- Doda Z., Grajewski J., *Karnoprosesowe orzecznictwo Sądu Najwyższego (lata 1995–1996)*, PS 1997, nr 11–12.
- Ereciński T., Gudowski J., Iwulski J., *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa. Komentarz*, Warszawa 2009.
- Gostyński Z., *Glosa do uchwały SN z dnia 24 maja 1995 r.*, I KZP 15/05, PiP 1996, nr 6.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. I*, Warszawa 2014.
- Hofmański P., *Opinia dotycząca projektowanej zmiany art. 28 k.p.k. i jej konsekwencji systemowych z dnia 18 grudnia 2006 r.* (sejm V kadencji, druk sejmowy nr 639).
- Jachimowicz M., *Problematyki składu sądu w postępowaniu karnym*, WPP 2004, nr 4.
- Janusz-Pohl B., *Zasada udziału czynnika społecznego*, [w:] P. Wiliński (red.), *System Prawa Karnego Procesowego, t. III, cz. II*, Warszawa 2014.
- Jasiński W., *Bezstronność sądu i jej gwarancja w polskim procesie karnym*, Warszawa 2009.
- Jaśkiewicz J., *Poznanie faktów w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2013.
- Kabat A., *Glosa do uchwały składu siedmiu sędziów SN z dnia 15 kwietnia 1986 r.*, VI KZP 55/85, NP 1987, nr 1.
- Kafarski A., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego z zakresu postępowania karnego za rok 1972*, NP 1976, nr 1.
- Kala D., *Postępowanie w przedmiocie wydawania wyroku łącznego. Zagadnienia karnomaterialne i procesowe*, Toruń 2003.
- Kmieciak R., Skrętowicz E., *Proces karny. Część ogólna*, Kraków–Lublin 1999.
- Kociubiński W., *Orzekanie o srodtku zabezpieczającym z art. 94 nowego kodeksu karnego w świetle nowego kodeksu postępowania karnego*, PS 1999, nr 3.
- Kosonoga J., *Przejawy udziału czynnika społecznego w procesie karnym – zagadnienia wybrane*, *Studia i Analizy Sądu Najwyższego, t. VI*, Warszawa 2012.
- Kosonoga J., *Właściwość ruchoma sądu w sprawach karnych*, Prok. i Pr. 2013, Nr 7–8.
- Kwiatkowski Z., *Istota i charakter prawny wyroku łącznego*, NP 1988, nr 9.
- Michalski W., *Właściwość i skład sądu. Wyłączenie sędziego*, Warszawa 1969.
- Miśkiewicz T., *Właściwość ruchoma sądu po nowelizacji k.p.k.*, GS 2004, nr 3.
- Ofierska M., Dietl M. (red.), *Moralność i społeczeństwo. Księga jubileuszowa dla Marii Ossowskiej*, Warszawa 1969.
- Piasecki K., *Organizacja wymiaru sprawiedliwości w Polsce*, Warszawa 2005.
- Prusak F., *Czynnik społeczny w procesie karnym*, Warszawa 1975.
- Resich Z., *Nauka o organach ochrony prawnej*, Warszawa 1973.
- Rybicki M., *Ławnicy ludowi w sądach PRL*, Warszawa 1968.
- Siemaszko A. (red.), *Ławnicy rezultaty badań empirycznych*, Warszawa 1994.
- Śługocki L., *Prawo karne procesowe w orzecznictwie Sądu Najwyższego (1987–1996)*, Warszawa 1997.
- Stachowiak S., *Wyrok łączny w ujęciu kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1999, nr 11–12.

- Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 1999 r.*, WPP 2000, Nr 2.
- Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 1991–1993*, WPP 1995, nr 3–4.
- Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego za lata 1991–1993*, WPP 1995, nr 2.
- Stefański R.A., *Składy sądu w postępowaniu karnym*, [w:] J. Jakubowska-Hara, C. Nowak, J. Skupiński (red.), *Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Prof. B. Kunickiej-Michalskiej*, Warszawa 2008.
- Szumiło-Kulczycka D., *Glosa do uchwały SN z dnia 19 sierpnia 1999 r., I KZP 21/99*, PiP 2000, Nr 3.
- Śliwiński S., *Ławnik*, [w:] Makowski (red.), *Encyklopedia podręczna prawa karnego*, t. II.
- Śmietanka I., *Udział czynnika społecznego w wymiarze sprawiedliwości*, GSiP 1969, nr 16.
- Świda Z., *Właściwość i skład sądu. Wyłączenie sędziego w: Nowa kodyfikacja karna. Krótkie komentarze*, Warszawa 1998, z. 14.
- Świecki D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. I*, Warszawa 2013.
- Turska A., *Czynnik społeczny i zawodowy w wymiarze sprawiedliwości*, Warszawa 1971.
- Waltoś S., Czapska J., *Zagubiona szybkość procesu karnego. Światło w tunelu*, Kraków 2007.
- Waltoś S., *Ławnik – czy piąte koło u wozu*, [w:] T. Grzegorzczak (red.), *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana*, Warszawa 2011.
- Waltoś S., *W dziesięciolecie obowiązywania kodeksu postępowania karnego*, PiP 2009, nr 4.
- Waszczyński J., *Ustrój organów ochrony prawnej*, Łódź 1974.
- Wieczorek K., *Udział czynnika społecznego w orzekaniu w polskim i amerykańskim procesie karnym*, Warszawa 2012.
- Załucki M., *Właściwość rzeczowa sądu – uwagi na tle nowelizacji z 29 marca 2007 roku*, GS 2007, Nr 10.
- Zawadzki S., Kubicki L. (red.), *Udział ławników w postępowaniu karnym. Opinie a rzeczywistość. Studium prawnempiryczne*, Warszawa 1970.
- Zawadzki S., Kubicki L. (red.), *Udział ławników w postępowaniu karnym. Opinie a rzeczywistość. Studium prawnempiryczne*, Warszawa 1970.
- Zgryzek K., *Glosa do uchwały SN z dnia 19 sierpnia 1999 r., I KZP 21/99*, Prok. i Pr. 2000, Nr 5.

SKŁAD SĄDU NA ROZPRAWIE GŁÓWNEJ

Streszczenie

W opracowaniu omówiono problematykę składów sądu na rozprawie głównej. Odniesiono się głównie do zmian wprowadzonych ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r., poz. 1247 ze zm.) i podstawowych problemów interpretacyjnych wynikających z tej nowelizacji. Szczególną uwagę zwrócono na przesłanki rozpoznania sprawy w składzie kolegiальnym. Odrębne rozważania poświęcono także kwestii składu sądu w sprawach o wydanie wyroku łącznego.

Słowa kluczowe: *skład sądu, rozprawa główna, postępowanie sądowe, ławnik*

BENCH COMPOSITION IN A TRIAL

Summary

The article discusses the issue of the bench composition in a trial. The author mainly discusses the amendments introduced by the Act of 27 September 2013 amending Criminal Procedure Code and some other acts (Journal of Laws of 2013, item 1247 with amendments that followed) and basic interpretational problems resulting from the Act. Special attention is drawn to the conditions for case examination by a collective bench. Separate considerations focus on the issue of the bench composition in case the court is to issue a cumulative judgement.

Key words: *the bench composition, main trial, court procedure, lay judge*